

JEL Classification: L640

Котковський Володимир Станіславович
*д.е.н., доцент, завідувач кафедри соціально-політичних та економічних дисциплін
Криворізького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Кривий Ріг, Україна*

АНАЛІЗ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

У тезах розкрито поняття оборонно-промислового комплексу згідно стратегії його розвитку в Україні. Проаналізовано динаміку основних родів військової техніки оборонно-промислового комплексу України за 2019-2021 роки. Названо шляхи реформування оборонно-промислового комплексу України.

Ключові слова: оборонна промисловість, аналіз, оборонно-промисловий комплекс, комплаєнс-реформа, реформування.

З моменту отримання статусу незалежної держави, оборонна промисловість України дуже сильно деградувала. Радянські методи роботи, та обладнання, адміністративні принципи розрахунку та менеджменту, недостатній рівень кваліфікації працівників – це лише деякі з багатьох наявних проблем у сфері. Між тим, оборонно-промисловий комплекс (ОПК) є основою національної безпеки будь-якої держави. Якщо ми не хочемо отримати в майбутньому повну залежність у оборонній промисловості від партнерів України на світовій арені, необхідно проводити глибоку реформу галузі.

Незважаючи на актуальність обраного дослідження, питання ОПК не розглядалось науковцями так активно, як, наприклад, питання просто промисловості. Серед найбільш значимих, на наш погляд, робіт в окресленому напрямку варто відзначити наукові праці Г. Дейлі, Ден. і Дон. Медоуз, М. Згуровського, В. Гейця, М. Хвесика, Л. Мельника, В. Боголюбова, Н. Васюткіної, С. Пакуліна та інших.

Метою дослідження є розкриття поняття та проведення аналізу спеціалізації оборонно-промислового комплексу України та визначення шляхів реформування ОПК.

Оборонна промисловість – одна з найбільш складних і стратегічно важливих сфер діяльності будь-якої держави. Високі технології оборонки впливають на дуже багато аспектів життя держави – від міжнародного іміджу до розвитку економіки в цілому. Не кажучи вже про те, що це основа обороноздатності країни в сучасному світі, де кількість військових конфліктів лише зростає [1].

Воєнно-політичне керівництво більшості промислово розвинутих країн розглядають оборонно-промисловий комплекс (ОПК) як «важливу складову стратегії національної безпеки та оборони країни і приділяють значну увагу захисту важливих і ефективно працюючих підприємств та організацій оборонної

промисловості [2]. В ньому сконцентровані значні інтелектуальні, виробничо-технічні та кваліфіковані людські ресурси, зберігається високий експортний потенціал, що забезпечує надходження до державного бюджету значних коштів» [2].

З точки зору родів військової техніки, серед основних галузей можна виділити ракетно-космічну, авіабудівну, суднобудівну, бронетанкову, радіоелектронну, артилерійсько-стрілецьку галузі. Отже, проаналізуємо результати виробництва цих галузей оборонно-промислового комплексу за 2019-2021 роки (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз результатів виробництва основних галузей ОПК України
за 2019-2021 роки, млн. грн.

Галузь ОПК	2019	2020	2021	Відхилення, %	
				2020/ 2019	2021/ 2020
Авіабудування та авіаремонт	12,7	11,7	15,7	92	134
Бронетанкова техніка	4,3	5,9	5,7	138	97
Високоточна зброя та боєприпаси	6,8	6,8	8,6	100	126
Суднобудування та морська техніка	3,4	3,9	4,6	115	118
Радіолокаційна техніка	2,2	2,7	2,8	122	104

Джерело: розроблено авторами за даними [3].

З даних табл. 1 можна констатувати, що «за 2020 рік чистий дохід підприємств, діяльність яких координується Управлінням авіабудування, склав 13544,6 млн. грн. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) склав 13600,6 млн. грн., в тому числі для оборонних відомств – 1426,7 млн. грн., на експорт – 10543,8 млн. грн.» [1; 4].

За 2020 рік «чистий дохід підприємств, діяльність яких координується Управлінням бронетанкової техніки, склав 6463,4 млн. грн. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) склав 6463,7 млн. грн., в тому числі для оборонних відомств – 5192,8 млн. грн., на експорт – 859,5 млн. грн.» [19-20]. Що стосується чистого доходу підприємств, діяльність яких координується Управлінням високоточної зброї і боєприпасів за 2020 рік, то він «склав 6498,2 млн. грн. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) склав 6498,2 млн. грн., в тому числі для оборонних відомств – 1933,6 млн. грн., на експорт – 2482,8 млн. грн.» [1; 4].

За 2020 рік «чистий дохід підприємств, діяльність яких координується Управлінням суднобудування, склав 3646,5 млн. грн. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) склав 3664,5 млн. грн., в тому числі для оборонних відомств – 78,2 млн. грн., на експорт – 3351,7 млн. грн.» [1; 4].

Також, «за 2020 рік чистий дохід підприємств, діяльність яких координується Управлінням радіолокації, радіозв'язку та спеціального приладобудування, склав 2275,3 млн. грн. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) склав 2275,4 млн. грн., в тому числі для оборонних відомств – 1610,7

млн. грн., на експорт – 316,3 млн. грн.» [1; 4].

Щодо 2021 року, то підприємства почали прогресувати у розвитку. Так, «за підсумками 2021 року підприємства УкрОборонПрому наростили обсяги виробництва озброєння, військової техніки та іншої продукції на 24%: 39 млрд грн у порівнянні з 3,3 млрд грн у 2020 році» [3]. При цьому, зазначається що результати авіанапрямку зросли на 36%, високоточної зброї та боєприпасів – на 34%, військово-морської техніки на 19%, підприємств радіолокації, радіозв'язку і спеціального приладобудування на 7%. Виробництво бронетанкової техніки у 2021 році залишилося на рівні 2020 року – 5,7 млрд. грн.

Таким чином, кількісно спеціалізація підприємств ОПК є доволі широкою. Доведено, що підприємства оборонної промисловості є прибутковими, у 2021-му році, попри складнощі, пов'язані з пандемією COVID-19, виручка зросла. Проте, прибутковість не вирішує проблеми неефективності та неспроможності комплексу конкурувати на міжнародній арені. Для справедливої оцінки діяльності ОПК необхідно провести комплексний аналіз галузі.

На основі проаналізованих думок науковців, журналістів, нормативно-правової бази та власних досліджень пропонуємо наступні шляхи реформування ОПК:

- реформування оборонно-промислового та суміжних сфер комплексу;
- запровадження комплаєнс-реформи;
- впровадження функції управління ризиками.

Список використаних джерел:

1. Оборонно-промисловий кур'єр: Інформаційне агентство. Офіційний сайт. URL: <https://opk.com.ua> (дата звернення: 15.02.2023).
2. Національний інститут стратегічних досліджень: Офіційний сайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/mozhливosti-oboronno-promislovogo-kompleksu-ukraini-v-sistemi> (дата звернення: 15.02.2023).
3. Державний концерн «УкрОборонПром»: Офіційний сайт. URL: https://ukroboronprom.com.ua/storage/documents/Report_ua.pdf (дата звернення: 22.02.2023).
4. Оборонно-промисловий комплекс. Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-74639> (дата звернення: 24.02.2023).